

Pahuuden personifikaatioita populaarikulttuurissa

Lari Kulokorpi
Turun yliopisto

Christopher Partridge & Eric Christianson (toim.) 2009. *The Lure of the Dark Side: Satan & Western Demonology in Popular Culture*. Sheffield, Equinox Publishing, 215 s.

Paholainen ja demonit ovat tyypillisesti edustaneet paljon kavahdettua toiseutta ja niiden roolia on enimmäkseen torjuttu teologiassa. Kuitenkin pikaisella vilkaisulla esimerkiksi kauppojen elokuva- tai kirjajhylyyn voi niiden huomata nauttivan jopa jonkinasteista suosiota. Institutionalisoituneen uskonnollisuuden ja valtakulttuurin rajojen takana erilaiset pahuuden entiteetit kuten demonit, henget ja vampyyrit ovat jo pitkään keränneet näkyvyyttä niin kirjallisuudessa, tv-sarjoissa, elokuvissa kuin musiikissakin. Tästä huolimatta teema on jäänyt kuitenkin jossain määrin tutkimuksen katvealueelle. Demonologiaan ja Saatanaan kohdistuva kiinnostus ylipäättäänkin sijoittuu enemmän liminaaliin, eikä näin ollen ainakaan populaarikulttuurin suhteen ole mitenkään läpikoluttu aihe. Christopher Partridgen ja Eric Christiansonin teos käsittelee nimensä mukaisesti Saatanan arkkityypin ja länsimaisen demonologian representoimista eri populaarikulttuurin muodoissa.

Partridgen ja Christiansonin teos tarjoaa esseekokoelman, jossa em. entiteettien ilmenemis-
muotoja pohditaan useammasta eri näkökulmasta. Christopher Partridge on uskontotieteen professori Lancasterin yliopistossa sekä myös vetäjä Chesterin yliopiston uskonnon ja populaarikulttuurin tutkimushankkeessa. Hän on toimittanut muitakin nykyajan uskonnollisuutta

käsittelyä teoksia. Eric Christianson puolestaan on lehtori raamatuntutkimuksessa ja samalla toinen em. tutkimushankkeen vetäjistä. Aiemmin hän on kirjoittanut teoksen *Ecclesiastes Through the Centuries* (2007).

Demonologian uusi nousu

Teos jakautuu käsiteltävien teemojen perusteella kolmeen eri osaan: musiikkiin, elokuvaan ja kirjallisuuteen. Osuudet koostuvat eri tutkijoiden laatimista esseistä, ja teoksessa on mukana kaikkiaan yksitoista eri kirjoittajaa, joista jokainen on tarkemmin perehtynyt tiettyyn aiheeseen. Mukana on kansainvälisesti niin raamatuntutkijoita, uskontotieteilijöitä, teologeja kuin myös yksi musikologi. Tähän kaartiin lukeutuu myös suomalainen uskontotieteilijä Titus Hjelm artikkelillaan uuden ja vanhan paradigman vampyyreista.

Käsittelytavat riippuvat pitkälti juuri kirjoittajista. Toisinaan saatetaan sukeltaa hyvinkin pitkälle terminologiaan, kuten esimerkiksi musikologi Peter Mercer-Taylor artikkelissa, jossa *Cradle of Filth* -yhtyeen musiikkia käsitellään sen hymnimäisyyden ja kauhuelokuvallisten elementtien suhteen. Tässä musikologisen käsittelyn kautta asemoidaan tarkastelukohde oikeaan kontekstiinsa, minkä pohjalta johtopäätökset suhteesta demonologiaan ovat tehtävissä. Kuten teoksen aihekin jo antaa olettaa, käydään siinä läpi demonologian ilmenemistä nykykontekstissa esittämällä esimerkkejä bändien, sarjojen, elokuvien ja kirjojen tutkimuksesta. Artikkeleissa tarkastellaan mm. black metal, blues ja rap -musiikkigenrejä, tv-vampyyreja, Hannibal Lecterin hahmoa ja Harry Potterin pahuuden kuvastoa.

Artikkeleiden pyrkimys lienee luoda kokonaiskuva aiheesta, ja siinä ne onnistuvatkin kohtalaisen hyvin. Aihepiiri pohjautuu siis hyvin pitkälti länsimaisen kulttuurin tapaan katsoa pahoista, ja näin ollen käsiteltävät teemat kuuluvat pitkälti juutalais-kristilliseen perinteeseen. Jo kirjan alussa taustoitetaan länsimaista demonologiaa ja tuodaan esiin kantava ajatus demonologisen tematiikan elpymisestä nykyajan mediaympäristössä. Teemat tavallaan sidotaan osaksi demonologisen kuvaston jatkumoa taustoittaen niitä historiallisesti. Taustalla on käsitys siitä, että ihmisten usko ja kiinnostus demoneihin eivät ole nykyajan rationalismin keskellä ainakaan täysin kadonneet. Huomiota kiinnitetään myös siihen, kuinka populaarikulttuurin esityksiin suhtaudutaan vaihtelevilla tavoilla, toisten pitäessä sitä viihteenä ja toisten uskoessa kaiken mitä lukevat tai näkevät. Teos pyrkii osoittamaan sen, kuinka kristillinen demonologia on kietoutunut populaarikulttuurin teoksiin vielä syvemmälle kuin voisi aluksi olettaa. Keskeisin ajatus lienee kuitenkin se, kuinka demonologia on kokenut uuden nousun ja representoituu nykykontekstissa uudenaikaisessa muodossaan.

Titus Hjelmin vampyyreita käsittelevä artikkeli onnistuu mielestäni hyvin kuvastamaan sitä, kuinka nykykulttuurin tieteellisyyttä painottava tendenssi on vaikuttanut myös tapaan representoida vampyyreita populaarikulttuurissa. Vanhan paradigman vampyyrielokuvissa ilmevä hengellinen aspekti on näin ollen korvautunut tieteellisellä: aiemmin yliluonnollisten voimien aiheuttama kaaos onkin uuden paradigman vampyyrielokuvissa yhä useammin tieteen

vinoutumien aiheuttamaa. Toisaalta, vaikka uskonnolliset teemat eivät olekaan suoranaisesti esillä, on elokuvia periaatteessa kuitenkin mahdollista tulkita hengellisesti.

Tämän lisäksi myös George Aichelen artikkeli ”uuden polyteismin demoneista” tuo esiin mielenkiintoisia ja kokonaisuuden kannalta oleellisia ajatuksia siitä, kuinka monosentrisistä ja monoteistisista modernismin kertomuksista ollaan vähitellen siirtymässä uuden polyteismin aikaan. Tämä tarkoittaa samalla siirtymistä pois kristillisen kaanonin autoritaarisuudesta. Tätä ei nähdä niinkään paluuna perinteisiin polyteismin muotoihin vaan uudenlaisena postmodernistisena, alati muuttavana ja epäyhtenäisenä joukkona, jota ei voida rajata minkäänlaiseen Pantheoniin.

Toimiva kokonaisuus

Artikkeleiden tyyliässä esiintyy jonkin verran vaihtelua, mikä varmasti selittynee osittain jo kirjoittajien tutkimuksellisilla taustoilla. Toisinaan tarkastelu tapahtuu hyvinkin spesifillä asteella sisältäen runsaasti tieteellistä terminologiaa, ja toisinaan taas teksti on tyyliään enemmän yleistajuista. Artikkeleissa pysytellään hyvin lähellä aineistoa, muttei tästä huolimatta kuitenkaan ajauduta irralleen punaisesta langasta. Esimerkkitapaukset on yleisesti ottaen hyvin sitoutettu myös aiempaan tieteelliseen tarkasteluun.

Teoksen perusteella lukija saa kieltämättä hyvän käsityksen siitä, miten saatanallinen/demonologinen kuvasto on muotoutunut nykykontekstiinsa populaarikulttuuriin. Tämä lienee ollut tarkoituskin. Periaatteessa voisi kuitenkin kuvitella aineiston olevan kattavampikin huomioiden ilmiön laajuuden. Jo black metal ja kauhuelokuva –genret kaikessa moninaisuudessaan olisivat mielestäni tarjonneet runsaasti enemmän käsiteltävää. Myös esimerkiksi tietokone- ja korttipelien tarkastelu olisi saattanut tuoda oman kiinnostavan vivahteensa mukaan. Mutta toisaalta, kaikkea ei yhteen teokseen saakaan mahtumaan. Tilaa jatkotutkimukselle olisi varmasti riittämiin.

Kyseessä on siis teos, jota voisi näkökulmiensa kautta suositella uskontojen, folkloren ja populaarikulttuurin tutkimukseen perehtyneille tai näistä muuten kiinnostuneille. Teos tarjoaa kiintoisan näkökulman pahuuden kuvastoon nykyisessä mediakulttuurissa.